

PÁLINKÁS JENŐ

Szakterületi prognosztika, jövőképlátás és -alakítás

A cikk keretében a *mezo szint*, egy szakterületi jövőkép leképzésére történt kísérletet mutatunk be, vizsgálva a növekedést meghatározó legfontosabb tényezők alakulását, hatását.

A terjedelmi korlátok természetesen csupán a vázát képesek érzékeltetni annak az átfogó munkának, amely útkereső a módszereket illetően. Magán hordja a megbolydult egységes adatbázis gondjait (pl. az ágazati osztályozási rendszer változása, szervezeti változások, a megfigyelési kör változása, egyes mutatók tartalmának változása stb.) és a megváltozott piaci viszonyok között a vállalati érdekek védelme miatti információ-visszafogás okozta nehézségeket.

Kettős közelítésben kísérli meg felállítani a prognózist. A piaci oldalt, a keresletet, a sokösszetevős szolgáltatásfejlesztés programjából, valamint az export-lehetőségek mérlegeléséből vezeti le. A termelői oldal változását és egyes gazdasági szereplők adottságai, lehetőségei, fejlesztési erőfeszítései oldaláról közelíti meg. Ezt az oldalt modulálja azonban az idő és az ipar (gazdaság) politika függvényében változó import. Mindezek integrált – az egyes szervezetek együtt kezelhető – adatai adják a szakterület kínálatát.

A kialakuló kép – a számos hatás időben nem is egyirányú változása következtében – akár amorfnak is tekinthető. A könnyebb kezelhetőség érdekében – a változásokhoz, tényezőkhoz rendező-elvek rendelkezésével – fejlődési sávok képezhetők. Ezzel egyúttal érzékelhetővé válik a *függőség* és a *bizonytalanság* is.

A szakterületi prognosztika, a jövőkép felépítése nem csupán a gondolat, az akarat passzív leképzése. A vizsgálat egy lezárult szakaszának befejeztével úgy tűnt, hogy a feldolgozott információhalmaz rendezettség, az abból levezethető racionális mozgástendenciák pozitív hatással csatolódnak vissza a folyamatokban résztvevőkhöz.

Jellemzők

A jövőkép felvázolása a fejlődési lehetőségek feltárását, valamint annak a célszerű mozgástérnek a körvonalazását jelenti, amelyben a tudatos, racionális cselekvések a folyamatot akaratunknak megfelelően előreviszik.

A jövő alakítását célzó rendkívül heterogén, többirányba mutató parciális mozgások egy adott cél érdekében történő összefogása, közös érdekeik felmutatása objektív helyzetértékelést kíván. Csak ennek birtokában várhatók reális célkitűzések. Ugyanakkor a szakterület helyzetét megítélő szakértői vélemények között olyanokkal is találkozunk, amelyek parciúmkokat ragadnak meg. Kettős értelemben is. Egyrészt szervezeti piac komplex lehetőségeit. Másrészt figyelmen kívül hagyják a fejlődést befolyásoló (befolyásolni képes) egyéb tényezők folyamata gyakorolt hatását. Ennek „eredménye” a nem elfogadható leszűkített alkalmazó vizsgálati mód és állapot prezentáció.

A prognóziskészítés módszertani ajánlásai a hazai szakirodalomban alapvetően két fő területre koncentrálnak. A szerzők egy része a makroszintű prognózisok szerepét hangsúlyozza. E téren jelentős kutató-fejlesztő munka folyik ma is. Különös hangsúlyt kapott az elmúlt években a struktúrapolitikához kapcsolódó kutatási terület. Számos közelítés, módszertan létezik. Szinte ahány kutatóhely van, annyi vizsgálati módszert dolgoztak ki.

Más kutatók a mikrogazdaság, a vállalkozás-gazdaságtan keretébe helyezik vizsgálataikat. Ez a nálunk kialakulóban lévő – többnyire adaptálással születő – módszertan együtt gazdagodik azzal a gazdasági alappal, mely maga is a kialakulást követő fejlődés első szakaszában van.

*dr. Pálinkás Jenő címzetes egyetemi docens,
Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem*

Megítélésünk szerint a jövőkép felvázolásánál a kiindulópont egyrészt a *felvevőpiac*:

- belföldi szolgáltatói szféra és várható fejlődése,
- a potenciális exportlehetőségek; másrészt a *kínálati oldal*:
- belföldi gyártók,
- az import, valamint
- a gyártók és az import viszonyát meghatározó tényezők együttes vizsgálata lehet.

Továbbá figyelembe kell venni:

- az oktatás,
 - a kutatás-fejlesztés,
 - a közelmúltban megvalósult és folyamatban lévő termelés korszerűsítő beruházások hatását;
- és mindezeket túl nem hagyható figyelmen kívül, hogy
- milyen a szakterület tőkevonása,
 - a jelen folyamat és a további vállalati privatizáció mennyiben fogja a jelenlegi állapotot változtatni.

Végezetül, de nem utolsósorban kiténtetett figyelmet érdemel(ne) az a kérdés, hogy érvényesül-e (a tanulmány kitekintésének időintervallumán belül fog-e érvényesülni) egy innováció-ösztönző gazdaságpolitika és melyek ennek a sajátos szakterületi elemei.

A problémakörök további kutatásokat kívánnak meg, ezért az elért és itt bemutatott eredmények csupán jelzésértékűek.

● *Jövőrorientáltság*

A szervezet fejlődésében fontos szerepe van többek között annak, hogy

- a vezetés milyen stratégiát választ,
- milyen eszközökkel valósítja meg azt, hogy
- lehetőségeit (piaci és belső erőforrásait) reálisan értékeli-e,
- hogy rugalmas alkalmazkodóképességét napi gyakorlattá tudja-e alakítani, hogy
- céljai eléréséhez meg tudja-e nyerni környezetét.

Ehhez a célokat reálisan, logikusan és érthetően kell megfogalmazni. A célok megfogalmazása, elfogadtatása jö-

vőképlátást, a *jövőkép-kialakítás* pedig *hitet* kíván meg.

„Vállalkozni ugyanis csak jövőorientált emberek akarnak és csak ilyen emberek képesek erre.” (9) Ennek hiányában a tudományos igényességű, megalapozott módszertant alkalmazó prognózis is csupán „papírkép” marad.

A problémakör vizsgálatára egy jól körülhatárolható szakterület példáját választottuk, részben a kellő konkrétság érdekében, részben a szakterületi sajátosságok érzékeltetésére. A prognózis-példa színtere a professzionális híradástechnikai ipar. A választott példa lehetőséget ad az általános jellemzők kiemelésére. Ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy a prognózis-készítés megbízhatóságát éppen a humán oldal határozza meg. Ezt az érdektől vezérelt up to date információbázis, a szakmasajátosságok ismerete, figyelembe vétele, az akarat és a hit egysége, valamint mindezek egyensúlya teremtheti meg.

A vizsgálat során olyan mértékű elmentmondásokkal találkoztunk, amelyek már önmagukban is felkeltették a figyelmet. Kevés olyan terület van ma az ország iparában, amelyről olyannyira megoszloak lennének a vélemények a jövőt illetően, mint a professzionális híradástechnikai ipar. Amíg egybehangzók a vélemények a szakterületnek a gazdaság fejlődésében betöltött meghatározó szerepét illetően, addig a hazai gyártás (és ehhez kapcsolódó) fejlesztés szerepét, lehetőségeit, még inkább a szükséges lépéseket illetően rendkívül differenciált álláspontok találkoznak.

Több szerző is foglalkozik a professzionális híradástechnikai ipar helyzetének elemzésével, a lehetőségek keresésével. Többen, mint az a publikációk első áttekintése alapján vélelmezhető lenne. Hiányzik azonban a reális helyzetértékelés. Ha viszont nincs megfelelő diagnózis, a szükséges terápia is késlekedik. Vannak a szakmai körben, de még inkább kívülállók, akik *eltemetve* látják a területet. Mások *hisznek* a magyar mérnök képességében, életrevalóságában, töretlen hitében. Többen párhuzamot vonnak a múlt és a jelen között, igazolva helyünket, szerepünket. Ők a nemzetközi fej-

lődési trendből, az objektív (belső) folyamatokból levezetve mutatják be a jövő, a fejlődés által kikényszerített, szükségszerű változás irányát. Analízisük – igaz általános érvényű – konklúziója egyszerű: *jobb az erős folyamatok felismerése alapján az időben való cselekvés, mint az elkésett, kikényszerített lépés.*

● *Az átmeneti jövőkép alakítása*

Az előre ki nem számítható változásokra az egyének, a különböző érdekcsoportok szereplői differenciáltan reagálnak, a negatív hatások kompenzálását más-más eszközökkel kívánják elérni. Rendezetlen (kaotikus) viszonyok között, átmeneti időszakban, ha a befolyásoló tényezők eltérő irányú és eseti változása tapasztalható, különösen indokolt a megkérdézésen alapuló előrejelzés. Segédeszközül használhatók a matematikai-statisztika módszerei (így pl. a harmonikus analízis, a legkisebb négyzetek módszerei, a szezonális mozgások vizsgálata, trendszámítás, korreláció számítás, mozgó átlagok meghatározása, idősor elemzés, piaci szegmensek indexei, konjunktúratesztek és barométerek, vagy a nemzetgazdasági mérlegrendszerek összefüggéseinek feldolgozása.) (7) Ezek azonban önállóan éppen az átmeneti jelleg miatt, rövid távra megbízható előrejelzéseket nem adhatnak.

Gyakori, hogy nem a szakterületi szereplők, hanem befektetők és különböző érdekcsoportok végeztetnek vizsgálatokat egy-egy szakterület életképességéről, jövedelmezőségének várható alakulásáról. A számos ilyen jellegű vizsgálati módszerből kiemeljük a cost-benefit analysis módszert.

Az alkalmazkodási készség vizsgálatára más szerzők mezo szintű indikátor-rendszert (4) dolgoztak ki. Más kutatók (3) tisztán vállalati (aggregált) mérlegadatok alapján, szakágazati szintű pénzügyi hányadosokat képeznek (profitabilitási, tőkeszerkezeti, likviditási, teljesítmény és költségvetési pozíciót kifejező ráták) a hatékonyság értékelése szempontjából és felrajzolták az ipar „hatékonysági térképét”. Napjaink egyik új kutatási iránya (aktualitását a hazai vállalatok romló gazdasági teljesítménye adja) az ellentétes

pólus vizsgálatára irányul (11) és a csőd szélén álló vállalatok, területek jelzésrendszerének kialakítására törekszik.

A vizsgálat során megkíséreltük hasznosítani a különböző mezo- és makroszintű kutatások eredményeit. Azok az elsősorban pénzügyi jellegű mutatók, amelyeket a hatékonyság jelzésére képeztek, az erős aggregátság miatt nem használhatók. (Pl. a szakterület együtt szerepel a híradás- és vákumtechnikai soron az alkatrészgyártással és a szórakoztató elektronikával.) E körülmény is felhívja a figyelmet, hogy egy szakterületi jövőkép képzéséhez az erős aggregátságú adatok nem, vagy csak redukcióval használhatók. Gondot okozhat továbbá, pl. az idősoelemzésnél, a megfigyelés körének változása is. Mind e körülményeket figyelembe véve, vizsgálatunkat alapvetően a megkérdésezés módszerre alapoztuk és kiegészítésül vettük figyelembe a fellelhető vállalati foglalkozásokat, valamint a rendelkezésre álló statisztikai információbázist.

• A mintavétel

A cél a gyártás (és az e mögött álló fejlesztés, valamint oktatás) jövőjének termelési, értékesítési, piaci lehetőségeinek áttekintése, az itt alkalmazott prognózismódszerek megismerése. Ennek érdekében nemcsak a közvetlenül érintett termelési, hanem a kapcsolódó területek képviselőinek véleményét is bevontuk a vizsgálatba.

Szinte teljes körű a mintavétel a szakterületi meghatározó (termelő-fejlesztő) szervezetek számát illetően. A vizsgálat azokra a privatizáció során létrejött kisvállalkozásokra nem terjedt ki, amelyek tevékenységében döntő a kereskedelmi tevékenység (valamely nemzetközi cég képvisellete), bár bizonyos engineering és telepítési feladatokat itt is ellátnak, de gyártást nem folytatnak. Ezen túl a teljes vállalati kör képviselve van. A vállalati kör mellett megjelenik részben az iparirányítás, részben a felhasználói, szolgáltatói szféra, valamint az oktatás képviselőinek véleménye is.

A vizsgálat 34, ebből 25 profitorientált és további 9 nonprofit szervezet fogott át. A profitorientált szerve-

zetek létszámát, továbbá a szolgáltató-fejlesztő, valamint a BME tanszéki szakirányú kutató-fejlesztő létszámát figyelembe véve, a szakma összefoglalóztatott létszáma (a többprofilú vállalatok a tevékenység jellege szerinti redukált létszámmal szerepeltetve) 1993. december 31-én mintegy 8 ezer fő volt.

A vizsgálat során a 25 profitorientált szervezetből 18-nál készült vezetői interjú. (A további 7 vállalat adatai vállalati információs anyag alapján kerültek feldolgozásra.) Összesen 27 szervezetnél 36 interjú született.

A megkérdézettek átlagos életkora 48,8 év. Közülük kettő nő, a többi férfi. Valamennyien diplomások (több két-diplomás). 11 fő tudományos fokozattal rendelkezik, további 9 fő egyetemi doktor.

A szakmai áttekintőkészségre és kapcsolati rendszerre jellemző, hogy pályáját az összes megkérdezett szakterületen kezdte és az évek során különböző intézményekben végeztek munkát. Egészen elenyésző azoknak az aránya, akik ma is első munkahelyükön (a szervezeti névváltozást figyelmen kívül hagyva) dolgoznak. A vállalati körben dolgozók egy része több vállalatnál, intézményben is dolgozott már. A kormányzervekben, irányítószerveknél (IKM, OMFB, Úrkutatási Iroda) dolgozók az ipar, a kutatás vagy más irányító szerv területéről érkeztek jelenlegi munkahelyükre. A szolgáltatásban, egyéb felhasználóknál (MATÁV, HM, BM) dolgozók mindvégig e szervezetekben tevékenykedtek.

Meghatározó magatartásukra, jövőlátásukra

- a szakmai kötődés, hogy életük jelentős részét a szakterületen (a szakmáért) töltötték el;
- speciális szakismereteket szereztek eddigi pályafutásuk alatt (ezt jelzik a publikációk, találmányok, szakértői megbízások);
- szakmai elismerést kaptak (tudományos fokozatok, szakmai-vezetői előmenetel, tudományos egyesület, nemzetközi szervezetek munkájában való részvétel, felsőfokú oktatási tevékenység);

– mint vezetőknek kapcsolatrendszerük révén rálátásuk van a szélesebb szakmai területre is, a nemzetközi és a hazai fejlődési (fejlesztési) trendek alapján hozhatnak döntéseket, kezdeményezhetnek jövőépítő lépéseket;

– a vezetők egy része az általuk vezetett szervezet résztulajdonosa is, így a jövőépítés nemcsak munkahelyük megőrzése, hanem vagyonuk gyarapítása érdekében is történik.

A dolgozat – a kialakult erőviszonyokat figyelembe véve – felcsillantja a bizakodást alátámasztani látszó eredményeket és közvetíti az útkeresés bizonytalanságérzetét is. A megkérdézettek és a tanulmányozott forrásmunkák alapján egy aréna juthat eszünkbe. A porondon küzdenek a gladiátorok (a vállalatok), körben, a lelátón pedig a szimpatizánsok és a legjobb esetben is semlegesek.

• A tulajdonosi szemlélet érvényesülése

A tulajdonosi magatartás – bár a tulajdoni hányadoktól függően differenciáltan, de – érzékelteti hatását a szervezetek fejlődésében, a piac rugalmasságában, a jövőépítésben. A vezetésben több résztulajdonos is résztvesz, ennek megfelelően a különböző irányú szakértelem pozitív hatása integrálódik. Az interjúk során nem volt érzékelhető, hogy az elsőszámú vezető tévedhetetlennek állította volna be magát. A kellő élettapasztalattal rendelkező vezetők fontosnak tartják a többirányú szakértelmet és információkat a jövőkép formálásához. Ennek egyszerű és közvetlen formáit valósítják meg a kisservezetek. A közepes és nagyobb méretű vállalatoknál, bár megteremtették ennek fórumait és csatornáit, ezek azonban – úgy tűnik – nagyon hasonlítanak a korábbi intézményrendszerhez. Itt a hatékonyságot a vállalatvezetés rátermetsége, dinamizmusa és szervező ereje biztosítja elsősorban.

Megfigyelhető, hogy egy vállalat privatizálása során az újonnan kialakult vállalatvezetés néhány százalékos tulajdonrészesedése kellő biztosítékot ad a többségi tulajdonnal rendelkező befektetőknek. Biztosítva látják a ma-

gasszínvonalú vezetői szakértelem és a tulajdonlás pozitív hatásainak összekapcsolását. Az is tapasztalható volt, hogy a technológiafejlesztés érdekében szükséges tőkebevonás módozatainak kidolgozására, az előkészítő tárgyalásokra teljes szabad kezet kapott a vezetés. Más esetben az tapasztalható, hogy a tőkeemelés célja egy fejlett marketingrendszerrel rendelkező nemzetközi vállalat bevonása. Mindkét esetben teljes bizalmat élvez a résztulajdonos vezetés a tulajdonosok részéről. Tulajdonosi pozícióból vezetve az előkészületek gyorsabban haladnak és a partner bizalma is nagyobb.

Kutatás, fejlesztés, oktatás

A szakterületen korábban létrejött és funkcionáló K+F bázis drasztikus változáson ment át. Az érdemi kutató-fejlesztő erőt koncentrálnó szervezetek (vállalati és intézeti) szétestek. A leépítési folyamatban az évtizedek alatt felhalmozott szellemi értékek pusztulnak el. Úgy tűnik, a lezajlott folyamat negatív következményei igazán hosszabb távon fognak hatni. Elképzelhetetlen ugyanis – a nemzetközi gyakorlattal ellentétben –, hogy olyan dinamikus fejlődő területek, mint pl. a távközlés vagy telematika, ne rendelkezzenek egy-egy profilban a kritikus tömeget elérő (megközelítő) fejlesztőbázissal. Ha egy – programjában koordinált, a szétszórt csoportokat összefogó, nagyobb erőt koncentrálnó – fejlesztési projekt elindulna, feltehető, hogy abba a jelenlévő nemzetközi vállalatok saját, ma is funkcionáló fejlesztő szervezeteikkel bekapcsolódnának. Az erőkoncentráció, a szakma legkiválóbb kutatóinak bevonása olyan – most már nemzetközi mércével mérhető – eredményeket hozna, amely lehetővé tenné nemzetközi kutatási-fejlesztési programokhoz való sikeres csatlakozásunkat.

A szakterület kutatás-fejlesztés igénye és igényessége ismert. Míg a szakma K+F ráfordítása a fejlett ipari országokban a forgalom 5-8 %-a (a vezető multinacionális cégeknél 10-15 % közötti mértékű időszakos ráfordítások

sem ritkák), addig hazánkban az ilyen irányú ráfordítás 0,5 % alatt marad. Jellemzően a kis- és közepes méretű szervezetekben folyik ma fejlesztő tevékenység. Az alap- és alkalmazott kutatás nagyrészt megszűnt, ebből ami megmaradt az az egyetemi-tanszéki kutatócsoportokban található. A szakterületen fejlesztést folytató 21 szervezetet figyelembe véve, 1993. végén itt mintegy 650-680 diplomás (mérnök) végzett fejlesztőmunkát. (Ez nem tartalmazza az asszisztensek számát.)

Mindehhez szorosan hozzákapcsolódik az *oktatás-képzés* szerepe. Mivel az általában öt éves képzést még néhány éves aktuális szakmai ismeretszerzés kell, hogy kövesse, mire hatékony mérnöké válik a diplomás, érzékelhető, hogy az ezredforduló „erős” mérnökei ezekben az években kezdik, kezdték meg tanulmányaikat. A jövőhöz szükséges mérnökképzés (szerencsénkre) ez ideig töretlen. Bár nehéz körülmények között, de betölti jövőt építő szerepét a felsőfokú oktatás. Az elkövetkező 10 évben a villamosmérnöki, illetve műszaki informatika szokról (BMF) várhatóan (a mai kibocsátási rátát feltételezve) mintegy 4000 diplomás kerül ki. Megítélésünk szerint ez a kibocsátási ütem *összhangban van* a szakterület fejlődési lehetőségeivel és várható igényével.

A felsőfokú mérnökképzés hatásfokában három meghatározó tényező differenciált képet mutat. A képzésre jelentkezők és képzettek átlagszínvonala – vezető professzorok megítélése szerint ismeri el a szellemi – benne különösen a mérnöki – munkát és ennek visszahatása mérhető az oktatási rendszerben is.

Az oktatás színvonalának fenntartásához a jövőben a tananyag folyamatos fejlesztése és az oktatói kar szellemi színvonalának szinttartása szükséges. Ennek előfeltétele – többek között – a kutatási tevékenység lehetőségeinek biztosítása a felsőoktatási intézményeken belül. Mind a tananyag, mind az oktatói kar heterogén képet mutat ma. A mérnöki ismereteket kiegészítő képzés a kezdeményezés stádiumában van. Az oktatók gyakorlat-orientáltsága nem vált általános követelménnyé.

Prognózis

A vezetői vélemények, a rendelkezésre állt információs anyagok, valamint a hazai adottságok mellett figyelembe vehető nemzetközi fejlődés alapján – szakértői kontrollal – készítettük el a mintegy öt-hat éves időtávot (az ezredfordulóig) átfogó termelési és értékesítési prognózist. Ennek fő konklúziói az alábbiak.

Az egyes vállalati felkészülési programokat, valamint előrejelzéseket, a szolgáltatói (felhasználói) területek várható alakulását, az export lehetőségeit figyelembe véve várható, hogy a szakterület 1996-1997-re megközelíti az 1980-as évek forgalom-szintjét. Elsősorban nem az értékesítési forgalom nagyságában, hanem annak felfutási ütemében, importtartalmának változásában, továbbá, kisebb mértékben az exportlehetőségek megítélésében lehet differenciált pályákat felvázolni. Ehhez a várható értékesítési forgalom-szinthez és értelmezéséhez néhány megjegyzést kell tenni.

- Ez a forgalomszint jelentős import-tartalommal jön létre.
- A várható forgalomnövekedés közel a jelenlegi foglalkozottsági szinten jön létre. Új munkaerőt nem von be, minőségi cserével azonban jelentősen átalakul. (Egyes gyárakban számottevő fluktuációra már a közeljövőben kell számítani.)
- Az új érték döntően belföldi felhasználásra kerül. Az export nem éri el korábbi, forgalmon belüli arányát.
- A forgalom első három évben tapasztalható növekedési üteme – ha a gyártmányösszetétel számottevően nem módosul, ez pedig rövid távon nem várható – nem lesz tartható, az lassulni fog, majd azt követően nagyjából azonos szinten marad. (A hazai távközlés-fejlesztési program üteme – a MATÁV és más szolgáltatók, illetve szolgáltatás igénybevevők terveit figyelembe véve – az európai telefonellátottsági szintet megközelítve már lassulni fog.)
- A távközlés-adatátvitel-telematika az új szolgáltatások irányába mozdul el. Ennek megfelelően a belföldi piac megszerzése, megtartása, az export jelenlegi arányának növelése,

az ezt a szükségletkielégítést lehetővé tevő hard- és szoftver kutatás-fejlesztés megindítását (erősítését) igényli. Az e területen folyó nemzetközi K+F programokba való érdemi magyar bekapcsolódásnak akkor van esélye.

– Az évtized végén, a következő évtized elején jelentkező igényeknek megfelelő szintű, tematikai tartalmú tananyaggal az évtized közepén kell megkezdeni az új ismereteket alkalmazni tudó közép- és felsőfokú képzettségűek oktatását.

Vélelmezhető, hogy a jövőbeni fejlődést meghatározó három tényező (a piac, a tőke, a munkaerő) együttesen lehetővé teszi a következő években a szakterületi gyártás és forgalom növekedését. A tőke jelenléte, az ipar fejlesztési készsége (képesége) és a mögöttes fejlesztő bázisok megteremthetik a korszerű gyártmányalap és technológiai bázis létrehozásának feltételeit, ami lehetővé teszi új piacok megszerzését, illetve a korábbiak megtartását.

A magyar professzionális híradástechnikai ipar fejlődésének egyik meghatározó feltétele, a felvevőpiac, biztos. A távközlés fejlesztési programja hosszabb távon szállítási lehetőséget ad a vállalatok számára. A szolgáltatói oldal tervei szerint a fejlesztés során üzembe állított berendezések mintegy 50 %-a magyar lesz.

A belföldi piac másik nagy potenciális szegmense, az adatátvitel, ez idáig épphogy érzékeltette hatását a gyártóknál. Igazi fejlődési dinamika a következő években várható.

A harmadik belföldi piac, a fegyveres területek felvevőképességének növekedése még várat magára. A jelen időszak költségvetési gondjai miatt megrendeléseik ma minimálisak. Néhány év múlva azonban itt is (először csak lassú) növekedés várható.

A szakterületi export már nem fogja elérni korábbi hányadát. (Ez elsősorban az újrarendeződött erőviszonyokra, a tulajdonosi érdekekre vezethető vissza.) Néhány profilban (elsősorban a hagyományokkal rendelkező területeken, így pl. a védelmi rendszerek és a mikrohullámú berendezések területén) azonban várható

jelentős szállítási lehetőség. Kisebb volumenek környező országokban történő értékesítése hozzájárul egy-egy profilban a gazdaságos sorozatnagyság megközelítéséhez.

A fejlődési pálya többféle lehet:

• I. Variáció:

– A szakma forgalma 1997-re közelíti meg az 1980-as évek szintjét, de azt nem éri el.

– Az import aránya a mai szinten marad, esetleg tovább nő.

– Az export a mai szinten marad, esetleg abszolút értéke is csökken.

Feltétel: Nincs beavatkozás, nincs változás, a jelenlegi folyamatot befolyásoló tényezők fennmaradnak.

• II. Variáció:

– A szakma forgalma 1996-ra megközelíti az 1980-as évek szintjét.

– Az import aránya kisebb mértékben csökken, esetleg a mai szinten marad.

– Az export abszolút értékben a mai szinten marad.

Feltételek:

– Innováció-ösztönző gazdaságpolitika érvényrejutása.

– Érdemi bekapcsolódás nemzetközi (állami és vállalati) K+F programokba.

– A trendekben a hazai hányad meghatározása.

– A hozzáadott érték meghatározásának, mérésének konzekvens számmonkérése.

• III. Variáció:

– A szakma forgalma 1996-ra megközelíti az 1980-as évek szintjét.

– Az import aránya jelentősen csökken.

– Az export abszolút értéke és relatív aránya is nő.

Feltételek:

– Mint a II. variációnál.

– Hatékony fejlesztés és exportösztönző rendszer.

Érzékelhető, hogy az egyes variációk eredményei érzékenyek a környezeti tényezők változásaira. A befolyásoló tényezők alakításával – olyan akciókkal, amelyek a „rendszert” ellenállóbbá teszik, képessé arra, hogy a meg rázkódtatásokat kiheverje – jelentősen növelhető a stabilitás.

A cikk az IKM megbízásából kidolgozott, „A magyar feldolgozóipar versenyképessége, komparatív előnyei” c. kutatási jelentés szerző által készített résztanulmányára épül.

A Hungexpo Rt. 1995. május–júniusi kiállítási programja a Budapesti Nemzetközi Vásárcsopont területén

Május 9–13.

IFABO BUDAPEST

5. Nemzetközi számítástechnikai,
kommunikációtechnikai és irodaszervezési
szakvásár

Május 23–27.

INDUSTRIA '95

Beruházási javak nemzetközi szakvására

Június 13–16.

KOMMUNÁLEXPO

2. Nemzetközi településfejlesztési szakkiállítás